

Změny zvukové podoby významových jednotek

= Změny, ke kterým dochází při kontaktu významových jednotek (slov ve větách, morfémů při derivaci a flexi atd.).

pak [pak] → *pak byl* [paɡɔbɪl]

nepřesně též

= Změny ve výslovnosti písmen podle jejich polohy.

kdo → [ɡdo]

C = konsonant

V = vokál

ɔ = vysloveno dohromady

N = neznělý obstruent

Z = znělý obstruent

S = sonora

TYPY ZMĚN PODLE PRAVIDELNOSTI

náhodné

dochází k nim jen v některých případech, ojediněle

např. změna *o-e* → *o-o*

pomeranč:

[pomerant̩] → [pomorant̩]

×

komediant *[komodijant]

pravidelné

dochází k nim vždy, pokud jsou pro ně podmínky

např. asimilace znělosti v češtině

$N + Z \rightarrow ZZ$

kreslit → *kresba* [krezba]

(kromě [v]: *svůj* × *zvat*)

$Z + N \rightarrow NN$

žába → *žabka* [zapka]

TYPY ZMĚN PODLE VZDÁLENOSTI

kontaktní

zvukový prvek má vliv na
bezprostředně sousedící zvukový
prvek

např. asimilace znělosti
s babičkou [zɔbabitʃkou]

distantní („na dálku“)

zvukový prvek má vliv na
zvukový prvek, který s ním
bezprostředně nesousedí

[pomɛrantʃ] → [pomorantʃ]
detektiv: [dɛtɛktɪf] → [dɛdɛktɪf]

TYPY ZMĚN PODLE DOBY

synchronní

dějí se v současném jazyce,
pokud se například dvě slova
setkají ve větě

např. asimilace znělosti v
současné češtině

diachronní (historické)

předpokládáme, že k nim došlo
při vývoji určitého jazyka

např. staročeské [g] se během
vývoje češtiny změnilo na [h]
(*noga* → *noha*)

TYPY ZMĚN PODLE SPISOVNOSTI

spisovné

změny ve výslovnosti, které jsou
pokládány za přípustné ve
standardní výslovnosti jazyka

např. asimilace znělosti u
konsonantů na rozhraní dvou slov

$$N + Z \rightarrow ZZ$$

pes byl [pɛzɔbɪl]

(× *pes sedí* [pɛsɔsɛʃi:])

nepisovné

změny, ke kterým běžně dochází,
ale které nejsou pokládány za
přípustné ve standardní
výslovnosti jazyka

např. asimilace znělosti na
rozhraní slov, pokud druhé slovo
začíná na vokál nebo sonoru

$$N + S \rightarrow ZS \times \mathbf{NS}$$

pes má [pɛzɔma:] × [pɛsɔma:]

$$N + V \rightarrow ZV \times \mathbf{NV}$$

pes umí [pɛzɔumi:] × [pɛsɔ(?)umi:]

TYPY ZMĚN PODLE POVAHY

transfor- mační	fúzní	zánikové	vznikové	přesmykové
zvukové prvky se mění na jiné	zvukové prvky splývají dohromady	zvukové prvky se vypouštějí, zanikají	zvukové prvky se vkládají, vznikají	poloha nebo pořadí zvukových prvků se mění, přesmykuje
<i>asimilace, disimilace</i>	<i>fúze</i>	<i>elize</i>	<i>proteze, epenteze</i>	<i>metateze</i>

Asimilace (= spodoba)

- kontaktní × distantní
- progresivní × regresivní
shoda → [**s**xoda] × [**z**hoda]
- částečná × úplná
latina: *illegibilis* „nečitelný“ ← *in* (záporka) + *legibilis* „čitelný“,
tj. [ll] ← [n] + [l]

V+V × C+V, V+C × C+C

V+V

- např. **vokálová harmonie** v maďarštině

el „ruka“   *el-ler* „ruce“

adam „člověk“   *adam-lar* „lidé“

pomeranč: [pomɛrantʃ] → [pomorantʃ]

peloton: [pɛloton] → [pɛlɛton]

C+V

- např. **sonorizace**

plakát: [plakɑ:t] → [plagɑ:t]

demokracie: [demokrɑtsijɛ] → [demogrɑtsijɛ]

C+C

- asimilace znělosti
(viz příklady výše)
- asimilace místa artikulace
špatně: [ʃpatɲɛ] → [ʃpacɲɛ]
sčítat [stʃi:tat] → [ʃtʃi:tat]
pan Kovář [panɔkova:ř̩] → [panɔkova:ř̩]
- asimilace způsobu artikulace
pošta: [poʃta] → [potʃta]
lepší: [lɛpʃi:] → [lɛptʃi:]

Disimilace

- spíše vzácnější, často ojedinělé

svoboda: [svoboda] → [sloboda]

velbloud: [vɛlbloʊt] → [vɛmbloʊt]

Fúze (= splývání)

čeština

injekce: [ʔɪnʲɛktɕɛ] → [ʔɪɲɛktɕɛ]

pojd' sem → *pocem*

angličtina

what you [wɒt ju] → *whatcha* [wɒtʃə]

Elize

- elize V

materiál: [matɛrija:l] → [matrɪja:l]

- elize C

kostka: [kostka] → [koska]

tkanička: [tkanɪtʃka] → [kanɪtʃka]

prázdny: [pra:zdɲɪni] → [pra:zɲɪni]

lžička: [lʒɪtʃka] > [ʒɪtʃka]

- elize celých slabik

nějaký: [ɲɛjaki:] → [ɲɛaki:] → [ɲa:ki:]

povídám: [povi:da:m] → [pa:m]

protože: [protoʒɛ] → [přɛ]

Proteze → *protetické hlásky*

okno → *vokno*

Olomouc → *Holomóc*

třešně → *střešně*

Epenteze → *epentetické hlásky*

lžička → *ližička*

ponrava → *pondrava* (druh larvy)

Vkládání na konec slov (*paragog*)

japonština: angl. [ais] *ice* → jap. [ajsu] *aisu* „led“

Metateze (přesmyčka)

lžička: [lʒɪtʃka] → [ʒlɪtʃka]

celer: [tsɛlɛr] → [tsɛrɛl]

velryba: [vɛlɾɪba] → [vɛrɪba]

permanentka: [pɛrmanɛntka] → [pɛrnamentka]